

PAPER DETAILS

TITLE: SIIRLE AKTARILAN TARIHI BILGI; KELÎM-I KÂSÂNÎ

AUTHORS: Fatma KOPUZ ÇETINKAYA

PAGES: 23-34

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/370813>

Öz

İnsanlık tarihinin en vazgeçilmez ve merak uyandıran unsurlarından birisi olan bilgi, muhtelif şekillerle asırlardır günümüze kadar taşınmıştır. Her millet edindiği bilgiye tecrübelerinden hareketle yenilerini eklemiş ve mevcut bilgi birikimi genişlemiştir. Bu çalışmada özellikle tarihi bilgiyi taşıyan öğelerden şiire değinilerek Hindistan coğrafyasında Babürlü Şah Cihan döneminde yaşayan Kelîm-i Kâşânî'nin Divan'ında tarihi bilgilere kaynaklık eden şiirleri ele alınmıştır. Şairin, çeşitli başlıklarla kaleme aldığı kaside ve mesnevilerinde yaşadığı döneme ışık tuttuğu; birtakım tarihi hadiseler, Şah Cihan'ın nasıl bir yönetici olduğu ve o günkü Hindistan hakkında muhtelif bilgiler aktardığı gözlemlenmiştir. Gazelleri, âşıkane bir içeriğe sahip iken; kasidelerinde peygambere naat ile başlayıp ardından Hindistan padişahı Şah Cihan'a övgüde bulunduğu; Hindistan ve bazı şehirler hakkında bilgi aktardığı; Dekken ve Belh şehirlerinin fethi, Şah Cihan sarayı ve mescidinin yapılış tarihi ile ilgili bilgi verdiği göze çarpmaktadır. Çalışmanın amacı Kelîm-i Kâşânî'nin tarihi olayları ve şahsiyetleri konu edinen şiirlerinin tespit edilerek alanda çalışma yapan bilim insanlarına kazandırılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, tarih manzumesi, Şah Cihan, Kelîm-i Kâşânî, Hindistan.

The Historical Knowledge That Transmitted By The Poetry: Kalim Kashani

Abstract

Knowledge which is one of the most indispensable and curious elements of human history, has been moved from tribes until today for centuries. Every nation has added its innovations in the light of its experience of knowledge and the existing knowledge has expanded. In this study, the poems of Kalim Kashani who lived in the period of Baburlu Shah Jahan in the geography of India by referring to the poetry from the documents bearing historical

* Bu çalışma, I. Uluslararası Akademik Çalışmalar Sempozyumu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 21-23 Eylül 2017'de özet bildirisi olarak sunulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatmakopuz@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 25.11.2017

Makale Kabul Tarihi : 12.12.2017

NÜSHA, 2017; (45):23-34

knowledge, were taken into account in the Diwan. While gazelles have a amatory content, he began with the prophet naat in his odes and then praised the Indian sultan Shah Jahan; information about India and some cities; the information about the conquest of the towns of Dekken and Belh, the date of the construction of the Shah Jahan palace and the mosque were given. The objective of this study is to determine the poems of Kalim Kashani which are about historical events and personalities and to bring them to the scientists working on this field.

Keywords: Poetry, historical verse, Shah Jahan, Kalim Kashani, India.

Giriş

Tarihi bilgiyi bize taşıyan birtakım kaynaklar söz konusudur. İnsanın söylediği veya yazdığı yahut ürettiği her şeyin, yazılan şey hakkında bilgi aktarması mümkündür. Ancak bilgi veren her malzeme kaynak olma özelliğine de sahip değildir. Bu malzemenin kaynak addedilmesi için devrinde vücuda getirilmiş olması veya devrine yakın bir zamanda ve devrinin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilmiş olması gerekmektedir. Birinci gruba girenlere ana kaynak denilmekte ve bunlar tarih araştırmalarında son derece önem arz etmektedir. Bir olaya fiilen iştirak etmiş olma veya olayı çok yakından takip etmiş bir kimsenin kaleme aldığı eser veya bir zafer sonunda onun hatırası için dikilen bir kitabe yahut abide, bu tür kaynaklar arasında yer almaktadır (Kütükoğlu, 2011, s. 17).

Üç farklı tür altında tasnif edilen tarihi kaynaklardan sözlü olanları; menşei belli olan veya olmayan fakat ağızdan ağıza söylenerek gelen tarihi şiirler, hikâyeler, efsaneler, destanlar, menkıbeler vs.dir. Nazım türünde olan destanlarda olağanüstü olaylar, tabiatüstü varlıklar yaratılarak mübalağaya kaçılrsa bile esas konu tarihi hakikatlere dayanmakta ve bu bakımdan tarihi kaynak olarak kullanılmaları mümkün olmaktadır. Zamanla yazılı hale gelmiş menkıbelerde de, onlara konu olan şahsiyetlerin özelliklerinden başka devrin düşünce tarzını tespit etmek de mümkün olabilmektedir (Kütükoğlu, 2011, s. 19, 20). Bu bağlamda tarih boyunca birçok şairin kaside veya mesnevi yazdığı memduhu ile aynı zamanda yaşadığı düşünüldüğünde şairlerin divanlarında da tarihi kaynaklara örnek olabilecek şiirlerin bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Divanların neredeyse tamamında görüldüğü üzere şairin eserine önce tevhid ve naat ile başlayıp; kendi devrinin sultanına, vezirine, hükümdarına veya eğer varsa intisap ettiği bir mürşide, şeyhe hitapta bulunduğu göze çarpmaktadır. Hükümdar, padişah, sultan, vezir, peygamber, halife, âlim, şeyh gibi birtakım önemli şahsiyetlerin çokça zikredildiği şiirlerde şehir ve ülke isimlerine, yer adlarına, birtakım tarihi olaylara, savaş ve fetihlere, orduların seferlerine de işaret edildiği görülmektedir.

Tarihi Bilgi ve Şiir

İnsanlık tarihinin en vazgeçilmez ve daima insanoğlunun merakını celbeden unsurlardan birisi olan bilgi, muhtelif şekillerle asırlar boyu günümüze kadar taşınmıştır. Her millet edindiği bilgiye kendi tecrübelerinden

yola çıkararak yenilerini eklemiş ve insanlığın elindeki bilgi birikimi genişlemiştir. Çeşitli yollarla ve birçok bilim alanında aktarılan bilgi, günümüz bilim insanlarının çalışmalarına kaynaklık etmiş ya da mevcut bilgileri destekleyen unsurlar haline gelmiştir. Bilginin bu serüveni sürecinde bilgiye ulaşmamızı sağlayan ögeler arasında edebiyat ve şiirin de yer aldığını söylemek mümkündür. Temelde nazım ve nesir olmak üzere mesnevi, kaside, gazel, kıta, hikâye, destan, roman gibi çeşitli yazılı anlatım türleri bulunan edebiyat da bilgiye kaynaklık eden, bilgiyi taşıyan veya besleyen araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihi olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgunun birinci elden kaynak olarak değerlendirilmesi sebebiyle şair ve yazarların; olumlu veya olumsuz içerikli olmalarına bakılmaksızın sultanlar, padişahlar, devlet adamları, fetihler, şehir ve mekânlar ile ilgili aktardıkları bilgiler büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bazı şairlerin divanlarında tarih yazımlarının olduğu, önemli şahsiyetlerin doğum veya ölüm tarihlerini, fetih tarihlerini veya orduların sefere çıkmaları ve seferden dönüş tarihlerini belirttikleri de göze çarpmaktadır. Bu bağlamda divanlar ve divanları oluşturan şiirler her ne kadar edebiyat ürünü olarak düşünülüp değerlendirilse de bu şiirlerin taşıdıkları tarihi bilgiler açısından da bir öneme sahip olduklarını gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Nitekim tarih düşürme sanatı edebiyatta sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bağlamda çok eski olmakla birlikte tarih düşürme sanatının ilk defa kimin tarafından icat edildiği kesin olarak bilinmemektedir. Bilindiği kadarıyla tarih düşürme XII. yüzyılda önce Fars edebiyatında ortaya çıkmış, İslâm kültürünün etkisiyle Arap harflerini alan İranlılardan Türklere, Türklerden de Araplara geçmiştir. Fars edebiyatında tarih düşürme özellikle XIV. yüzyıldan itibaren gelişme göstermiş; bu konuda öne çıkan şairler arasında Münîr-i Buhârî, Burhâneddîn-i Câmî, Nüvîdî-i Şîrâzî, Vahşî-i Yezdî, Muhteşem-i Kâşânî, Vahdet-i Kummî (Hakîm Abdullah), Vâhib-i İsfahânî (Mirza Hasan), Remzî-yi Kâşî, Kelîm-i Kâşânî, Bîdil, Hâtîf-i İsfahânî, Emîn-i Nasrâbâdî, Muhammed Tâhir-i Nasrâbâdî, Katre-i İsfahân gibi şairler yer almaktadır (Karabey, 2011, c. XXXX, 80). Tarih düşürme veya başka bir deyişle tarih manzumesi bir nazım türü olduğu için divan edebiyatı nazım şekillerinin hemen her biriyle yazılmıştır. Türk edebiyatında da çok rağbet gören bu nazım türü genellikle kıta, nazım, gazel, kaside, müstezad, mesnevi, murabba, muhammes,

müseddes, terkeb-i bend, terci-i bend ve rubai şekilleriyle yazılmıştır (Karabey, 2015, s. 51)

Klasik dönem şairlerinin özellikle saray şairi olmaları durumunda, saray ve devlet erkânının şiirde sıkça anıldığı, çeşitli tarihi olaylar hakkında bilgi verildiği göze çarpmaktadır. Bu çalışmada Kelîm-i Kâşânî'nin eseri dikkate alınmakla birlikte, Fars edebiyatında yüzlerce şairden sadece birkaçı olarak; Menuçîhr-i Damgânî'nin (ö.432/1040) Gazneli Sultan Mahmud'un yeğeni Muhammed b. Nasr (Kurtuluş, 2004, s. 156); Mes'ud-i Sa'd-i Selman'ın (ö.515/1121) Sultan Mahmud, Sultan Mesud, Şîrzâd, Arslan Şâh, Behramşâh (Mes'ud-i Sa'd-i Selman, 1384 hş., s. 54, 94, 115, 117, 376); Zahir-i Faryâbî'nin (ö. 598/1201) Kızılarslan İldeniz, Tuğrul b. Arslan (Zahir-i Faryâbî, 1388 hş., s. 5,6); Ubeyd-i Zâkânî'nin (ö. 772/1370) Cemaleddin Şah Ebû İshak İncû, Şah Şüca' Muzafferî, Şeyh Üveys-i Celâyîrî (Ubeyd-i Zâkânî, 1391 hş., s. 156, 193, 201); Selmân-ı Savecî'nin (ö. 778/1376) Sultan Üveys, Dilşâd Hatun, Hâce Gıyaseddin Muhammed (Selmân-ı Savecî, 1389 hş., s. 18, 19, 56, 83); Muhteşem-i Kâşânî'nin (ö. 996/1588) Şah Tahmasb-i Safevî, Şah İsmail b. Şah Tahmasb, Şehzade Sultan Hamza, Perîhân Hanım (Muhteşem-i Kâşânî, 1386 hş., s. 182, 196, 200, 205) hakkında bazen övgü dolu bazense sadece olaylara ışık tutmak için şiirler kaleme aldıkları görülmektedir.

Kelîm-i Kâşânî (ö.1061/1651)

Hemedan doğumlu Meliküşşuarâ Mirza Ebû Tâlib, Tâlibâ-yi Kelîm ve Hallâku'l-meânî-i Sânî unvanlarıyla anılan, doğum tarihi tam olarak bilinmeyen İranlı şair Kelîm-i Kâşânî'nin Kâşân'da uzun süre kaldığı ve öğrenimini bu şehirde yaptığı için daha çok Kâşânî nisbesiyle tanınmaktadır. Öğrenimini Kâşân ve Şîraz'da tamamladıktan sonra Bâbürlü Hükümdarı Cihangir döneminde Hindistan'a giderek Bîcâpûr'da Âdilşâhîler'den II. İbrâhim Şah'ın valisi ve I. Şah İsmâil'in torunlarından olan Şahnevâz Han'a intisap etmiştir. Şahnevâz Han'ın ölümü üzerine 1028'de (1619) Irak'a gitmiş; burada beklediği ilgiyi göremeyince iki yıl sonra tekrar Hindistan'a dönmüştür. Gulkünde'de Kutubşâhîler'den Muhammed Kulı b. İbrâhim'in veziri Mîr Muhammed Emîn'e ve ardından Bâbürlü Hükümdarı Şah Cihan'a intisap etmiş ve Şah Cihan tarafından kendisine meliküşşuarâ unvanı verilmiştir. Şah Cihan ile birlikte Keşmir'e giden Kelîm-i Kâşânî orada kalmış; ancak sarayla ilişkisini kesmemiş ve kendisine maaş bağlanmıştır. Burada Şah Cihan adına Pâdişâhnâme adlı eserini yazmış; Şah Cihan,

Keşmir'e ikinci gelişinde yazdığı kasideden dolayı kendisini ödüllendirmiştir (İbrahimî, 2002, s. 212). Hint dilinin Farsça şiir söyleyen büyük şairlerinden olan Molla Muhammed Tahir-i Gani-yi Keşmîri'ye göre Kelîm-i Kâşânî 1061'de (1651) Keşmir'de vefat etmiştir (Kâşânî, 1387 hş., s. 13).

Dili sade ve anlaşılır olan Kelîm-i Kâşânî'nin divanında 590 gazel, 39 kaside, 24 mesnevi, 24 kıta, 32 tarih, 7 terci-i bend, 16 terki-i bend, 94 rubai bulunmaktadır. Gazelleri hariç neredeyse tüm şiirlerinde yaşadığı dönemin tarihi şahsiyetlerine, birtakım önemli tarihi olaylara ve yapılara, şehirlere işaret ettiği görülmektedir.

Yaşadığı döneme baktığımızda Kelîm-i Kâşânî ile Bâbürlü hükümdarı Şah Cihan (ö. 1076/1666) (Özcan, 2010, s. 251) aynı asırda yaşamıştır. Bu bağlamda şairin şiirlerinde Şah Cihan, Hindistan, Dekken'in fethi, Ruhü'l-emîn mahlaslı bir şair, Şahnevâz Han, Şah Cihan sarayının ve mescidinin yapılış tarihi, Belh'in fethi, Keşmir'de kış mevsimi, Cihanârâ Begüm, Ekberâbâd ve Cihanârâ bahçeleri, Şehzade Evrengzîb, Dekken kıtlığı, Sefâpûr saltanat köşkü, Lahor, Şah Şüca' ve Evrengzîb'in doğum tarihleri, ordunun Kabil'den geri dönmesi, Sadık Han'ın ölüm tarihi, Şah Cihan'ın Lahor'a yolculuğu, Şehzade Said'in doğumu, Asaf Han'ın vefatı gibi çeşitli kişi ve olaylara işaret edilmektedir. Genel olarak verilen başlıklarda görüldüğü üzere şair, kendi döneminde cereyan eden birtakım mühim olayları şiirlerinde konu olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda Kelîm-i Kâşânî'nin şiirlerinde birtakım tarihi olay, yer ve şahsiyetlerin anlatıldığı şiirleri tamamı olmamakla birlikte aşağıda Farsça ve Türkçeleri ile birlikte verilmiştir.

Şairin Divân'ında "Tarihler" başlığı altında yer alan toplam 32 tarihten ve ebced hesabı ile metinlerin sonunda tarihleri düşülen şiirlerden bazıları şu şekildedir:

Âlem padişahı Şah Cihan'ın dünyaya gelişi

سایه ی مرحمتی بر سر عالم آمد	لله الحمد که از پرتو خورشید قدم
که به تاج فلکش جام مسلم آمد	تیری از فلک پادشهی کرد طلوع
(شاه شاهان جهان قبله ی عالم) آمد	بر زبان قلم از غیب پی تاریخش

Allah'a hamd olsun ki güneşin parlaklığından

Âleme bir merhamet gölgesi düştü.

Padişahlık feleğinden kutlu bir yıldız doğdu,
 Onun felek tacı parıldayan kadeh gibi oldu.
 Gaipen, kalemin diline onun (doğum) tarihi
 Cihanın şahlar şahı, âlemin kıblesi geldi.

Yukarıda görüldüğü üzere Şah Cihan'ın dünyaya gelişi, güneşin doğuşuna benzetilmiş; merhamet ve güç sahibi, etrafını aydınlatan bir padişahın müjdesi verilmiştir. İslâm kültüründe bir olayın tarihini bir mısra, beyit veya ibare içinde ebced hesabına uygun şekilde belirtme sanatı olan tarih düşürme (Karabey, 2011, c. XXXX, 80) ile bu şiirde Şah Cihan 1000 (1591/1592)'de dünyaya gelmiştir (Kâşânî, 1387 hş., s. 535).

Ordunun Kabil'den dönmesi

ای شهنشاه هنر پرور که عقل از ره وصف تو حیران بازگشت
 ثانی صاحب قران کز هیئتش فتنه از سر حد امکان بازگشت
 عدالت آمد در مقام بازخواست کرده های بد به دوران بازگشت
 دشمنت در گوشه ای از مملکت گرچه جمع آمد پریشان بازگشت

29

Ey hüner dolu şahlar şahı! Akıl

Senin vasfınla şaşkına döndü.

Ey ikinci sahipkiran! Onun heybetinden

Fitne, imkân sınırından çıkıp gitti.

Talep makamına adalet geldi

Kötü işler dönüp feleğe gitti.

Senin düşmanın memleketin bir köşesinde

Bir araya gelse bile perişan olarak dönüp gitti.

Ordunun seferden dönüşünü beyan eden bu şiirde Kâşânî, hükümdarın hüneri ve heybetinden bahsedip onun saldıgı korku ile fitnenin ortaya çıkamadığını; düşmanlar birlik olsalar bile onun ordusunu geçemeyeceklerini

dile getirmiştir (Kâşânî, 1387 hş., s. 538). Bu bağlamda 1038 (1628/1629) yılında ordunun Kabil'e düzenlenen seferden zaferle döndüğü tarih düşülmüştür.

Şah Cihan'ın Lahor'a yolculuğu

شاه جهان و ثانی صاحب قران که از خاک درگهش به جهان آبروی داد
آمد به سیر گلشن لاهور چون بهار گلهای خاطر همه را رنگ و بوی

Dünyanın şahı (Şah Cihan) ve ikinci Sahipkıran ki felek,

Onun eşiğinin toprağından dünyaya şeref verdi.

Bahar, çiçeklere renk ve koku verince

Lahor'un gül bahçesini seyre geldi.

Kelîm-i Kâşânî yukarıdaki beyitlerde Şah Cihan'ı överek sultanın gelişini baharın gelişine benzetmiş ve dünyanın onun kapısının toprağıyla şeref kazandığını dile getirmiştir. Bu bağlamda Şah Cihan 1043 (1633/1634) yılında Lahor'a gitmiştir ((Kâşânî, 1387 hş., s. 542).

30

Evrengzîb'in doğum tarihi

داد ایزد به پادشاه جهان خلفی همچو مهر عالمتاب
نامش اورنگ زیب کرد فلک تخت از این پایه گشته عرش جناب
چون به این مژده آفتاب انداخت افسر خویش بر هوا چو حباب
طبع در یافت سال تاریخش زد رقم (آفتاب عالمتاب)

Cihan padişahına verdi Yaradan

Bir halef ki dünyayı aydınlatan!

İsmine Evrengzîb dedi felek

Taht, yüce arşa döndü bu payeden!

Güneş bu müjdeyle kendi tacını

Bir kabarcık gibi havaya fırlatınca

Tabiat onun tarihini öğrendi

“Âlem aydınlatan güneş” diye yazdı.

Yukarıda görüldüğü üzere Şah Cihan’a âlemi aydınlatan bir halefin müjdesi verilmiş, isminin Evrengzîp olduğu ifade edilmiş ve doğduğu yıl 1027 (1617/1618) olarak tarih düşülmüştür (Kâşânî, 1387 hş., s. 537).

Belh ve Bedehşan’ın fethi

شکر خدا را که یک توجه اقبال زد دو گل فتح تازه بر سر دوران
همچو خدنگی که بگذرد ز دو گشت به یک دفعه فتح بلخ و

Allah’a şükürler olsun ki talihin yardımıyla

Feleğin üzerinde iki taze fetih gülü açıldı

İki avı delip geçen bir ok gibi

Tek seferde Belh ve Bedehşan’ı fethetti.

Kelîm-i Kâşânî yukarıdaki şiirinde Belh ve Bedehşan şehirlerinin fetih müjdesini vermekle birlikte bu iki şehri yeni açan iki güle benzeterek sanatlî bir dil kullanmıştır. Bu iki şehrin fethinin 1057 (1647/1648)) yılında gerçekleştiğini tarih düşürmüştür (Kâşânî, 1387 hş., s. 549).

Yukarıda belirtildiği gibi Kelîm-i Kâşânî kasidelerinde de tarihi şahsiyetler, bu şahsiyetlerin birtakım özellikleri, şehirler ve tarihi olaylara işarette bulunmuştur. Bu kasidelerinden bazıları şu şekildedir:

Şah Cihan’ın tüfeği

بی نظیر این تفنگ شاه جهان همچو تیر قضا خطا نکند

Şah Cihan’ın benzersiz bu tüfeği

Kader oku gibi hedefi şaşmaz

تفنگ شاه جهان دلبری ست تنگ که کس دریغ از او جان و سر نمی

Şah Cihan’ın tüfeği ağzı küçük bir dilberdir

Kimse ondan canını ve başını esirgemez!

İlk beyitte şair, Şah Cihan'ın savaş kabiliyetinde eşsiz olduğunu; hedefini şaşmadığını, nasıl ki kaderin getirdikleri sorgulanamaz ve hatasız kabul ediliyorsa sultanın tüfeğinin ve hatta savaş kararının da şüphe taşımayan doğruluk ve isabette olduğunu ifade etmektedir. İkinci beyitte ise daha edebi bir yaklaşımla Şah Cihan'ın tüfeğini sevgilinin ağzına, dudağına benzetmekte; sevgilinin ağzından çıkan sözün şüphesiz âşığı yaralaması ve hatta yok etmesi, âşıkların ondan canlarını ve başlarını esirgemedikleri gibi sultanın da tüfeğinin hedefini şaşmadığını; kimsenin canını ve başını ondan esirgemediğini dile getirmektedir.

Belh şehrinin fethi

زین مژده ی فتحی که شهنشاه کرده ست ز شادی فرح آباد جهان را
از شادی این فتح فرح بخش عجب چون تیر اگر راست کند پشت کمان

Şahlar şahı (Şah Cihan) yaptığı bu fetih müjdesiyle

Dünyayı mutluluktan sevinç yurduna çevirdi.

Mutluluk saçan bu fetih neşesinden dolayı

Ok gibi yayın sırtını doğrultursa garip değil!

Şair, Şah Cihan'ın Belh şehrinin fethi sebebiyle bu fethi müjdeleyen, bu zafer sonucunda dünyanın sevinçle dolduğunu ifade eden bir kaside yazmıştır.

Şah Cihan'a övgü ve çeşn-i vezn töreni

بهار عیش رسید و شکفتگی جان ز جشن شاه جهان رونق گلستان

Eğlence baharı geldi, (hayat) yeniden tomurcuklanmaya başladı

Şah Cihan'ın töreni ile gül bahçesi renkle doldu.

Şair yukarıdaki beyitte çeşn-i vezn töreni hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu çeşn-i vezn günümüz Hindistan'ında da Ağa Han Mahallâtî taraftarlarınca icra edilen, kendisinin altın veya mücevherlerle tartıldığı bir eğlence meclisi veya şenlik olarak nitelendirilmektedir (Kâşânî, 1387 hş., s. 358). Şah Cihan zamanında da bu kutlamaların coşkulu, neşe dolu bir şekilde gerçekleştirildiğine vurgu yapılmakta ve bu kutlama bir bahar tasviriyle betimlenmektedir.

Sonuç

Çalışmada verilen örnek beyitlerden de anlaşıldığı üzere Kelîm-i Kâşânî ve onun gibi onlarca şair kaleme aldıkları eserlerinde bir yandan sanatlarını, hünerlerini, dil yetkinliklerini kullanarak duygularını, tecrübelerini birtakım sanatlarla birlikte yazıya aktarırken bir yandan da tarihi bilgiye kaynaklık edecek beyanlarda bulunmuşlardır. Nitekim tarihi bir olay ile aynı zaman içerisinde kaleme alınan bir şiir, yazı veya eserin tarih araştırmalarında birinci el kaynak olarak değerlendirilmesi sebebiyle bu yazılı metinlerin önemli birer kaynak olduğunu göstermektedir. Şairlerin aynı dönem ve coğrafyada yaşadıkları tarihi şahsiyetler ve de olaylar hakkında dile getirdikleri beyanlar bilgi açısından önem arz ettiği için geçmişi doğru tahlil edebilme açısından da bir değere sahiptir. Bu bağlamda söylemesi dile güzel gelen; okuması, dinlemesi gönle hoş gelen şiir sadece estetik, sanatsal bir değer değil aynı zamanda bilgi açısından da bir ehemmiyet taşımaktadır. Nitekim birçok edebi eserde tarihe ışık tutan hususlara değinilmektedir. Bu çalışmada değerlendirmeye alınan Kelîm-i Kâşânî'nin Divân'ında da özellikle Babürlü hükümdarı (XVII. yy) Cihan Şah ve onun çevresinde yaşayan kişiler; yaşanan, gerçekleşen olaylar ve Hindistan coğrafyası hakkında yazılmış onlarca şiirden sadece birkaçı ele alınmıştır. Ele alınan şiirlerde Cihan Şah'ın nasıl bir hükümdar olduğu, ne zaman dünyaya geldiği, birtakım şehirlerin fetih tarihleri, her ne kadar tüfeği hakkında bilgi verilse de onun nasıl bir savaşçı olduğu, ordunun seferlerden dönüşü, çeşn-i vezn töreni ile ilgili bilgilerin aktarıldığı görülmektedir. Bu çerçevede yapılacak detaylı çalışmaların hem edebiyat hem tarih alanında araştırmalar yapan bilim insanlarına katkı sağlayacağı, var olan bilgiye yenilerini ekleyip kuvvetlendireceği mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Kütükoğlu, M. (2011) Tarih Araştırmalarında Usûl. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- İbrahimî, D. (2002) Kelîm-i Kâşânî (c.XXV, s. 212). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Özcan, A. (2010) Şah Cihan (c. XXXVIII, s. 251, 252). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Kelîm-i Kâşânî. (1387 hş.) Divân (tsh. Huseyn Pertov-i Beyzâyî). Tahran: İntişârât-i Senâî.
- Zahîr-i Faryâbî. (1388 hş.) Divân (tsh. Seyyid Muhsin-i Âsârcûyî). Tahran: İntişârât-i Senâî.
- Mes'ud Sa'd-i Selmân. (1384) Divân-ı Mes'ud Sa'd-i Selmân (tsh. Reşid-i Yâsemî). Tahran: İntişârât-i Negâh.
- Kurtuluş, R. (2004) Menûçîhrî (c. XXIX, s. 156, 157). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Ubeyd-i Zâkânî. (1391 hş.) Külliyyât-ı Ubeyd-i Zâkânî (tsh. Pervîz Atabekî). Tahran: İntişârât-i Zevvâr.
- Selmân-ı Sâvecî. (1389 hş.) Külliyyât-ı Selmân-ı Sâvecî (tsh. Abbas Ali Vefâî). Tahran: İntişârât-i Sohen.
- Muhteşem-i Kâşânî. (1386 hş.) Dîvân-ı Mevlânâ Muhteşem-i Kâşânî (tsh. Mihr Ali Gürgânî). Tahran: İntişârât-i Senâî.
- Karabey, T. (2011) Tarih Düşürme (c. XXXX, s. 80-82). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Karabey, T. (2015) Türk Edebiyatında Tarih Düşürme, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.